

Карпенко Т.П.,
кандидат педагогічних наук,
доцент Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
(м. Кам'янець-Подільський)

Методи формування концертмейстерських навичок вчителя музики

У статті характеризуються методи формування концертмейстерських навичок студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих педагогічних і мистецьких навчальних закладів.

Ключові слова: *учитель музики, концертмейстерські навички, акомпанемент, музичне виконавство, музичні твори, ансамбль.*

Сучасний етап розвитку суспільства, що характеризується соціально-економічними перетвореннями, високими темпами змін, що відбуваються в Україні і в світі, стрімкий технологічний прогрес ставлять перед системою освіти завдання, розв'язання яких сприяли б підвищенню рівня фахової підготовки майбутніх педагогів. Це набуває особливого значення в умовах сучасного розвитку національної системи освіти. Тому на сьогодні актуальною є проблема професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів, удосконалення змісту навчання, створення та втілення в практику роботи вищої школи новітніх методик викладання фахових дисциплін.

Питання професійної підготовки майбутнього вчителя музики висвітлюються питання загальнопрофесіографічних якостей фахівця (І. Бех, І. Булах, В. Галузинський, В. Гриньова, М. Євтух, О. Олексюк, В. Сластьонін, А. Щербаков та ін.), фундаментальних розробок з моделювання професійної діяльності вчителя в загальнопедагогічному і психологічному аспектах (Е. Абдуллін, О. Абдулліна, Л. Арчажнікова, Н. Белова, А. Болгарський, К. Васильковська, І. Зимняя, А. Козир, П. Круль, І. Мостова, В. Муцмахер, Г. Найд'юнишева, Г. Падалка, В. Пустовіт, Н. Тимошенко, Г. Шевнюк, В. Краєвський, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін та ін.), що дозволяє розкривати проблему в плані єдності вимог до змісту підготовки та професійної діяльності вчителя музики, а саме його професійної діяльності у якості концертмейстера.

Суттєвими особливостями музично-виконавської діяльності науковці виділяють:

1. Просторову й часову співприсутність учасників, що надає можливості безпосереднього контакту між ними, який виражається в комунікації, перцепції та інтеракції.
2. Наявність єдиної мети діяльності та спільної мотивації.
3. Рухомий рольовий статус партнерів під час планування, контролю, корекції та координації спільних та індивідуальних дій.
4. Розподіл єдиного процесу музично-виконавської діяльності між учасниками, що зумовлений характером мети, засобами та умовами її досягнення, складом та рівнем кваліфікації виконавців.
5. Встановлення міжособистісних стосунків між виконавцями, які здійснюють спільну діяльність, що утворюються на засаді предметно визначених функціонально-рольових взаємодій, проте з часом набувають відносно самостійного характеру.
6. Важливою ознакою концертмейстерської майстерності є розподіл єдиного процесу музично-виконавської діяльності між учасниками, що зумовлений характером викладу фактури та семантичним навантаженням партій. При цьому відповідність рівня класифікації виконавців є основним чинником успішності музично-виконавської діяльності.

Індивідуальне навчання музично-виконавських дисциплін, що є невід'ємним компонентом професійної підготовки педагога-музиканта, має потенційно великі й водночас невикористані можливості для розвитку в студентів концертмейстерських якостей. Сприятливі умови для такого розвитку створює дисципліна "Концертмейстерський клас" на музично-педагогічних факультетах педагогічних навчальних закладів, оскільки студенти займаються спільним музикуванням (акомпанують і грають в ансамблях), у процесі якого саме й виявляються ці важливі виконавські якості.

Одним із важливих методів у формуванні концертмейстерських навичок є ескізне опрацювання репертуару, оскільки воно дозволяє збільшити кількість зіграних за роки навчання творів, розширити межі інформованості студентів, підняти їх виконавсько-професійний рівень. Процес ескізного ознайомлення з твором певною мірою буде відрізнитися від роботи над репертуаром, призначеним для виконання в умовах публічного виступу. Проте, як і в інших формах роботи музиканта, при ескізному вивченні творів важливим є утворення попереднього комплексного уявлення про дану музику, усвідомлення її образного змісту. Стадія виконавського втілення, тобто технічне вирішення фактурних завдань, конкретизація художнього задуму все ж існує в ескізному вивченні, але в

стислому, концентрованому вигляді. Завершальна стадія роботи спрямована на піаністичне і образно-змістове вдосконалення твору, остаточне визначення варіанту виконання деталей, яскраве в художньому розумінні виконання, утворення органічної, переконливої інтерпретації. Вона може бути частково скорочена викладачем порівняно з варіантом вивчення, коли метою є досягнення найбільш досконалої інтерпретації, яка можлива на певному етапі готовності студента.

Музично-освітня діяльність майбутнього вчителя музики вимагає знання широкого обсягу пісенного репертуару, а також творів з програми для слухання музики. Засвоєння цієї інформації може відбуватися за рахунок ознайомлювального читання з аркуша та ескізного проходження творів. У процесі такої роботи активізується творча фантазія студента, з'являється більша піаністична свобода, і з кожним новим виконанням інтенсивно створюється власне бачення твору, тобто інтерпретація. Використання ескізного методу опрацювання творів дає змогу домогтися розвитку потрібних для практичної професійної діяльності студента навичок.

Виходячи з вищесказаного, виділимо такі складові ескізного вивчення музичних творів: ступінь відповідності емоційно-образного змісту музики літературному тексту – узагальнений підхід до втілення настрою поетичного твору чи докладно деталізована вокальна інтонація, що відтворює мовленнєву виразність і психологічну глибину образів; архітектонічна будова твору (наскрізний розвиток, репризність, циклічність тощо) та драматургічне навантаження синтаксичних одиниць музичної мови, кульмінаційні моменти (місцеві та загальні); інтонаційні особливості, динамічний план, агогічні відхилення, гармонічний аналіз фактури.

Важливе практичне значення у підготовці майбутнього фахівця має використання такого методу як вироблення вміння добирати на слух мелодії та їх гармонічний супровід. Роботу в цьому напрямі бажано вести з урахуванням таких вимог: добирання на слух проводити систематично; зразками навчального матеріалу використовувати чіткі за формою, невеликі за обсягом відомі дитячі та народні пісні; вважати за обов'язкове проведення аналітичного опрацювання дидактичного матеріалу.

У практичній діяльності вчителя музики інколи постає необхідність виконувати музичний твір не в оригінальній тональності, а, виходячи з теситурних міркувань, у зручній для співу. Завдання транспонування також потребує попередньої підготовки і використання відповідних методів, а саме: зорового ознайомлення з текстом, з'ясування основної тональності твору та модуляцій в інші тональності, визначення напрямку руху мелодії й наявності стрибків, гамоподібних, арпеджованих побудов, досягнення метроритмічних особливостей твору, гармонічного аналізу супроводу, лінії баса тощо; проведення мовної заміни ключових знаків альтерації оригінальної тональності на знаки нової тональності з відповідними уточненнями у транспонуванні. Варто наголосити, що оволодіння навичками транспонування зумовлює високий рівень навичок читання з аркуша. Аналіз практичної діяльності вчителя музики в школі доводить, що добре розвинені навички читання з аркуша та транспонування значно полегшують процес накопичення репертуару для майбутнього його використання у музично-виховній роботі.

Вивчення вокально-хорових творів є надзвичайно важливим для професійного становлення вчителя-музиканта, розширення його музичного світогляду. Ефективність оволодіння методикою роботи над вокально-хоровим репертуаром забезпечується чіткою системою занять та певною послідовністю проходження навчального матеріалу, в основі якої є метод поступового ускладнення фактури інструментального супроводу. Реалізацію цього методу маємо здійснювати відповідно до такої класифікації типів акомпанементів: гармонічна підтримка, чергування баса й акорду, акордова пульсація, гармонічні фігурації, мішаного типу акомпанементу.

Важливим методом роботи в концертмейстерському класі є перекладення вокальних творів для інструментального виконання шляхом поєднання вокальної партії з акомпанементом. У своїй практичній діяльності вчитель музики стикається з потребою такого поєднання через обмеженість вокально-технічних можливостей дитячих голосів. Виконання цього завдання потребує використання значної кількості практичних навичок адаптації творів, а саме: переміщення та спрощення акордових побудов і гармонічних фігурацій; стиснення гармонічних побудов і акордів, поданих у широкому розташуванні розгортання акорда в гармонічну фігурацію; об'єднання вокальної партії з басовою лінією акомпанементу; сполучення акордової пульсації з басом або мелодією; розподіл середніх голосів між обома руками.

Благодатним матеріалом у формуванні концертмейстерських навичок слугують твори Ференца Ліста, який створив близько шести десятків оригінальних пісень у супроводі фортепіано. (Тексти здебільшого німецькою або французькою мовами, але є також кілька пісень італійською та угорською, одна пісня іспанською). Ліст почав писати пісні у 1839 році, а до 1844 близько їх було вже більше двох десятків). Хоча ранні пісні Ліста виконуються рідко, але використання їх у музично-педагогічній практиці збагатили б педагогічний матеріал майбутніх фахівців. Також у підготовці концертмейстера доцільним є вивчення творів Ліста для фортепіано.

Таким чином, реалізація означених методів роботи з формування концертмейстерських навичок майбутнього вчителя музики (з використанням благодатного, цікавого і потрібного матеріалу) таких як: ескізне опрацювання репертуару, читання з аркуша, вироблення вміння добирати на слух мелодії та їх гармонічний супровід, оволодіння навичками транспонування, метод поступового ускладнення фактури інструментального супроводу, перекладення вокальних творів для інструментального виконання шляхом поєднання вокальної партії з акомпанементом, сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел та літератури:

1. Верхолаз Р.А. Питання методики читання нот з аркуша / Р.А.Верхолаз. – М.: АПН РРФСР, 1980. – 48 с.
2. Фейгин М. Музыкальний опыт учащихся / М.Фейгин. – В зб. : Вопросы фортепианной педагогики. М. : Музыка, 1971. – Вып. 3. – С. 35.
3. Карпенко Т. П. Формування виконавських навичок у майбутніх учителів засобами української музики / Т. П. Карпенко // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. СПДМ (XI Ukr. “ЕРТА”) / за заг. ред. О. А. Кузнецової. – Харків, 2008. – Вип. 3. – С. 113-116.
4. Карпенко Т. П. Розкриття питання підготовки вчителя музики до виконавської діяльності у науково-методичній літературі / Т. П. Карпенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 13, кн. 1. – С. 241-242.

Анотація

В статті характеризуються методи формування концертмейстерських навичок студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих педагогічних і художественних навчальних закладів.

Ключевые слова: *учитель музыки, концертмейстерские навыки, аккомпанемент, музыкальное исполнительство, музыкальные произведения, ансамбль.*

УДК 371.134:78.071.2 (045)

Сікора Г.І.,

*викладач кафедри теорії та методики мистецтв
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(м.Хмельницький)*

Виконавська інтерпретація музичних творів у процесі підготовки майбутніх учителів музики

У статті висвітлюється сутність поняття “виконавська інтерпретація”, аналізуються її компоненти, обумовлюється значущість виконавської інтерпретації для професійного становлення майбутніх учителів музики.

Ключові слова: *інтерпретація, виконавство, творчість, майбутні вчителі музики.*

В умовах гуманізації та гуманітаризації сучасного освітнього процесу України актуальності набуває проблема підготовки майбутніх учителів музики до виконавської інтерпретації музичних творів. Специфіка музично-педагогічної діяльності вимагає від студентів оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками. Здатність до виконавської інтерпретації музичних творів допоможе реалізувати основні навчально-виховні завдання й забезпечить формування майбутнього фахівця з високим рівнем музичної та педагогічної культури.

Дослідженню проблем інтерпретації приділялася належна увага, зокрема у галузі музичної педагогіки (Г. Дідич, Л. Коваль, П. Ніколаєнко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.); у фортепіанному виконавстві (В. Гізекінг, К. Ігумнов, А. Корто, Г. Нейгауз, А. Рубінштейн та ін.); у музично-теоретичних роботах (О. Алексеев, П. Бадураскода, Н. Корихалова, А. Меркулова, Г. Орлов, В. Чинаєв).

Метою статті є висвітлення основних підходів до тлумачення поняття “інтерпретація”; аналіз її теоретичних і методологічних аспектів у професійній підготовці майбутніх учителів музики.

У філософському плані інтерпретація розглядається як загальна закономірність, властива мистецтву, адже за своєю суттю будь-яке сприймання художнього твору є його інтерпретацією й передбачає активну переробку отриманих вражень.